

KỶ NIỆM 131 NĂM NGÀY SINH CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH (19-5-1890 - 19-5-2021)

Tự học thành tài

GS. TS PHẠM TẮT DONG

(Phó Chủ tịch kiêm Tổng thư ký Hội Khuyến học Việt Nam)

1. Tôi luôn ngưỡng mộ, kính phục và học hỏi tinh thần, ý chí của những người “Tự học thành tài”. Chính vì thế, trong Giải thưởng “Nhân tài Đất Việt”, tôi ủng hộ triệt để chủ trương dành giải thưởng cho những người lao động đã tự học để có những sản phẩm với giá trị phục vụ sản xuất và dân sinh hiệu quả cao.

Nhân vật số 1 trong những người “Tự học thành tài” mà tôi tôn thờ là Hồ Chí Minh - một con người chỉ được học đến hết bậc tiểu học rồi nhờ tự học để trở thành một vĩ nhân không chỉ của Việt Nam, mà còn của thế giới đương đại. Tự học và học tập suốt đời thể hiện một nghị lực phi thường của Hồ Chí Minh, ngoài sức tưởng tượng của nhiều người, nhưng lại mang đến cho từng người một triết lí về sự học “Có công mài sắt, có ngày nên kim”.

Cơ hội đi học của Hồ Chí Minh rất hạn chế:

- Trước 1905: Học chữ Hán

tại quê nhà.

- 9-1905: Học trường tiểu học Pháp - bản xứ.

- 9-1906: Học xong Cours preparatoire (lớp dự bị - lớp 2 ngày nay).

- 9-1907: Học xong Cours elementaire (lớp sơ đẳng - lớp 3 ngày nay).

- 9-1908: Học xong Cours moyen (lớp trung đẳng - lớp 4 ngày nay).

- 9-1909: Học xong Cours superieur (lớp nhất - lớp 5 ngày nay).

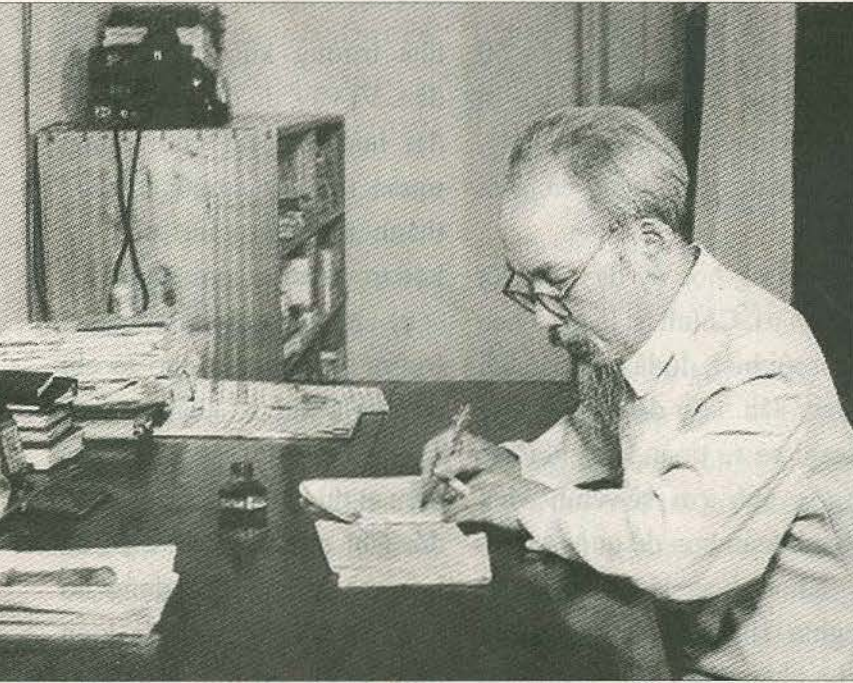
- 6-1911: Đi nước ngoài, tìm đường cứu nước và bắt đầu cuộc đời tự học.

Nhiều năm về trước, khi nghiên cứu thân thế và sự nghiệp Hồ Chí Minh theo chương trình Lịch sử giáo dục học (người giảng là Nhà giáo nhân dân Nguyễn Lân) của khoa Tâm lý - Giáo dục học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội (1960 - 1961), tôi đã ghi lại thời kì Hồ Chí Minh học tiểu học. Việc học của Người đã nhen nhóm trong đầu óc

tôi ý niệm về giáo dục thường xuyên và tự học. Lúc đó, tôi bắt đầu hiểu ra rằng, tự học là phương thức hàng đầu để con người có vốn kiến thức, có trình độ học vấn gấp nhiều lần so với những gì có được trên ghế nhà trường.

Cũng vào giai đoạn ấy, nhà trường sư phạm đã truyền lửa cho thế hệ sinh viên chúng tôi trong học tập lời kêu gọi của V.I. Lenin: “Học, học nữa, học mãi” và câu nói bất hủ: “Muốn trở thành người công sản, phải làm giàu trí nhớ của mình bằng tổng số những kiến thức nhân loại”.

2. Hồ Chí Minh là một người lao động chân chính gắn nghề nghiệp của mình với tự học để có tay nghề cao. Khi là người lao động chân tay, từ việc làm phụ bếp trên tàu Amiral la Touche - Tréville đến người thợ nướng bánh cho nhà hàng bánh ngọt Omni Parker (Boston, Mỹ) hay người thợ sửa ảnh tay nghề cao nhờ ở sự

truyền nghề của ông Khánh Ký (1915, Paris). Cửa hàng làm ảnh của Nguyễn Ái Quốc có đăng quảng cáo trên tờ báo của Tổng liên đoàn Lao động Pháp, cho biết giá ảnh chân dung nghệ thuật là 25 Franc, còn ảnh nghệ thuật có đóng khung là 45 Franc. Cùng với Phan Chu Trinh, Nguyễn Ái Quốc làm ảnh để có tiền hoạt động. Được biết, những người phong lưu ở Pháp ngày ấy rất chuộng ảnh ở cửa hàng này.

Trong lúc làm công việc lao động chân tay vất vả và như rửa bát đĩa, quét tuyết, nướng bánh..., Hồ Chí Minh lại hoạt động trí óc rất kiên định và bền bỉ. Đó là học ngoại ngữ. Người học tiếng Pháp và trở thành một cây bút có nhiều

bài đăng trên một số báo. Mỗi ngày, Người quyết định phải thuộc 10 từ mới, thuộc từ nào thì tập ứng dụng ngay từ đó. Chúng ta biết rằng, học để sử dụng tốt một ngoại ngữ là công việc lao động trí óc hết sức nặng nhọc. Vì thế, ai cũng ngạc nhiên và hết sức khâm phục với trang lí lịch mà Hồ Chí Minh khai để dự Đại hội VII của Quốc tế Cộng sản:

1. Quê quán: Đông Dương
2. Họ, tên, bí danh trong Đảng hiện nay: Teng Man Huon
3. Họ, tên, bí danh trong Đại hội: Lin
4. Dân tộc: Đông Dương
5. Tuổi: Sinh năm 1900, 35 tuổi
6. Thành phần xuất thân:

Gia đình trí thức

7. Trình độ học vấn: Tự học
8. Đã học Trường Đảng nào: Trường Quốc tế Lênin
9. Nghề nghiệp, đã làm bao nhiêu năm: Thủy thủ, làm thuê 10 năm
10. Phương tiện sinh sống hiện nay: Sinh viên Trường Quốc tế Lênin
11. Đã tham gia tổ chức nào của Quốc tế Cộng sản: 1921 - 1930, tham gia Đảng Cộng sản Pháp; từ 1930 đến nay là đảng viên Đảng Cộng sản Đông Dương

12. Có tham gia đảng phái nào khác: Không

13. Những công tác Đảng đã và đang tham gia: Từ 1928, tổ chức phong trào công nhân và nông dân ở Xiêm; năm 1930 - 1931, tổ chức Đảng Cộng sản Đông Dương

14. Có bị bắt vì hoạt động cách mạng, bị bắt bao lâu: Năm 1931, bị bắt, bị tù 2 năm, năm 1933 ra khỏi tù

15. Tham gia Đại hội, Hội nghị Quốc tế nào: Quốc tế Cộng sản, Quốc tế Thanh niên, Quốc tế Công đoàn

16. Từ nước mình hay nước ngoài đến Liên Xô: Từ nước ngoài (Trung Quốc)

17. Có là thành viên của Nghị viện, cơ quan hành

☞ chính nào không: Không
Ký tên: Lin

Đọc bản lí lịch này, tôi vô cùng hãnh diện vì nhà lãnh đạo vĩ đại của Đảng, của dân tộc ta, xuất thân từ người lao động bình dân do tự học mà thành thiên tài (Gesnie). Riêng về ngoại ngữ, sau này người ta còn biết Người dùng được tiếng Thái Lan, Tây Ban Nha và nhiều ngôn ngữ dân tộc thiểu số Việt Nam.

3. Năm 1959, nhân chuyến viếng thăm Indonesia, Chủ tịch Hồ Chí Minh đến nói chuyện với sinh viên Trường Đại học Pattie Giava, thủ đô Jakarta.

“Tôi sẽ nói vài lời với các bạn. Khi còn trẻ tôi không có dịp đến trường học. Tôi đã đi du lịch và làm việc, đó là trường đại học của tôi. Trường học ấy đã dạy cho tôi khoa học xã hội, dạy cho tôi cách yêu, cách ghét, dạy cho tôi yêu nước, yêu loài người, yêu dân chủ và hòa bình, căm ghét áp bức ích kỷ.

Trường học ấy dạy cho tôi khoa học quân sự. Với gậy tầm vông, nhân dân tôi đã đánh bại quân đội đế quốc Pháp và đã giành tự do với chiến thắng Điện Biên Phủ. Trường học ấy dạy cho tôi

lịch sử. Tôi đã thấy trên 50 năm qua, tất cả nhân dân bị áp bức như Indonesia, Ấn Độ, Việt Nam v.v... ngày càng đi lên.

Trường học ấy dạy cho tôi chính trị. Chính trị là gì? Theo như tôi biết, đó là sự đoàn kết nhân dân... Sự đoàn kết trong nước và sự đoàn kết giữa các nước anh em sẽ vĩnh viễn thanh toán bọn đế quốc.

Khoa học là gì? Nó có nghĩa khi trở thành hữu ích cho nhân dân... Các cháu sinh viên yêu quý! Các cháu sẽ là những nhà khoa học tương lai, không phải là những ông quan sòng ở trên và cách xa nhân dân, mà để làm việc cho nhân dân”.

Từ bài nói trên đây của Chủ tịch Hồ Chí Minh, tôi rút ra mấy điều cho bản thân:

a) Trường đời là trường đại học lớn nhất và quan trọng nhất đối với mỗi người dân sống trong xã hội. Những trải nghiệm trong trường đời là hình thức tự học, nhờ đó, con người tích lũy kiến thức và kinh nghiệm thực tế, rèn luyện bản thân và trưởng thành.

b) Trong trường đời, con người có thể học được mọi điều, có nhiều vô cùng những điều mà sách giáo khoa trong

nhà trường không thấy nói đến. Vì vậy, dù đã qua trường đại học nào thì cuối cùng, muốn tiến lên, muốn trưởng thành thì nhất thiết phải tự học trong cuộc sống xã hội.

c) Những điều mà nhà trường truyền thụ cho ta chỉ có nghĩa khi nó thật sự hữu ích cho dân. Vì vậy, học được điều gì thì phải thực hành điều đó. Chỉ nói được về điều đã học mà không ứng dụng nó vào cuộc sống thì cái kiến thức ấy chỉ có tính chất sách vở.

4. Trên 20 năm qua, tôi dành phần lớn thời gian cho việc nghiên cứu xã hội học tập. Tôi nhận thấy tư tưởng về học tập suốt đời và về tự học của Chủ tịch Hồ Chí Minh là ánh sáng soi đường cho tôi trong toàn bộ quá trình tìm kiếm mô hình xã hội học tập phù hợp với điều kiện đất nước hiện nay và tiếp cận với xu thế của thế giới hiện đại.

Trong công việc nghiên cứu khoa học này, tôi giữ mấy nguyên tắc, ví dụ:

- Xã hội học tập đã đòi hỏi con người phải học tập suốt đời. Để học tập suốt đời, con người phải kết hợp học tập với tự học, trong đó, *tự học phải là phương thức chủ đạo.* ☞

“Lấy tự học làm cốt. Do thảo luận và chỉ đạo giúp vào”.

Hồ Chí Minh (1947)

- Xã hội học tập phải thực hiện một nền giáo dục chia sẻ, người có kiến thức, có kỹ năng, có ý tưởng sáng tạo phải chia sẻ cho những người chưa biết. Giáo dục chia sẻ sẽ làm tăng kiến thức xã hội nhanh chóng, cuối cùng, cả dân tộc đều chia sẻ cho nhau để thành một dân tộc thông thái.

“Những người chưa biết chữ hãy gắng mà học cho biết. Vợ chưa biết thì chồng bảo, em chưa biết thì anh bảo, cha mẹ chưa biết thì con bảo, người ăn người làm không biết thì chủ nhà bảo, các người giàu có thì mở lớp học ở tư gia dạy cho những người chưa biết chữ ở hàng xóm láng giềng, các chủ ấp, chủ tá điền, chủ hầm mỏ, nhà máy thì mở lớp học cho những tá điền, những người làm của mình”.

Hồ Chí Minh (1947)

- Gia đình học tập phải thực sự là một trường học, một môi trường nuôi dưỡng con người từ lúc lọt lòng để họ trở thành công dân tốt trong xã hội.

“Ban Văn hóa phải tìm những cách không cần tốn tiền mà học được, như “gia đình học liệu, “tiểu giáo viên”, cả làng chung gạo nuôi một thầy giáo”.

Hồ Chí Minh (1947)

- Trong việc xây dựng Bộ tiêu chí đánh giá mô hình “Công dân học tập, cần phải tập trung vào những năng lực và phẩm chất cơ bản như hiểu học, tự học và học tập thường xuyên để đáp ứng yêu cầu công việc, có năng lực giao tiếp, biết chia sẻ với người có khó khăn...”

“Bây giờ, lấy một người chung mà nói, nghĩa là một người quốc dân Việt Nam, không kì giàu hay nghèo, già hay trẻ, gái hay trai, thì đời sống mới đại khái gồm mấy điểm sau này:

Về tinh thần

- Sốt sáng yêu Tổ quốc,
- Sẵn lòng công ích,
- Không tham lam, không nịnh hót, không kiêu căng, không bùn xỉn.

Về cách ăn mặc

Sạch sẽ, đơn giản, chất phác, chớ lượt thướt, xa xỉ, lòe loẹt.

Về cách làm việc

Siêng năng, ngăn nắp, tinh thần phụ trách, chớ làm đối.

Về cách cư xử

Thành thực, thân ái, sẵn sàng giúp đỡ.

Về học tập

Biết ham học. Biết rồi ta học thêm”.

Hồ Chí Minh (1948)

Hiện giờ, tôi đang tập trung vào Chuyên đề “Công dân học tập”. Tôi nghĩ rằng, để viết về Công dân học tập, trước hết, mình phải xứng đáng là công dân học tập. Phải học tập và tự học liên tục, thường xuyên để trí tuệ được mở mang, tinh thần thêm minh mẫn thì viết mới chắc tay.

Để mình trở thành một công dân học tập, tôi tìm đến mẫu người lý tưởng về tự học, học không bao giờ cùng. Đó là:

Mẫu người “Công dân học tập”: Hồ Chí Minh.

Mẫu người “Công dân toàn cầu”: Hồ Chí Minh.

Bản chất của mẫu người đó là Tự học thành tài.

Bí quyết của tự học thành tài là “Không có việc gì khó, chỉ sợ lòng không bền, đào núi và lấp biển, quyết chí ắt làm nên” ■

P.T.D